

(A) برخه: د علمي باغوانی درک او زده کړه (Horticulture)

دوهم لوست: د باغوانی د اهمیت تشخیص
(Horticulture Industry)

اصطلاحات

- د گل تولید **Floral production**
- گل کرنه یا گل پالنه **Floriculture**
- د منظرو او خیابانونو بنایسته کول **Landscape horticulture**
- سبزی کرنه، د سبز پچاتو ساتنه **Olericulture**
- علمی مپوه کرنه، مپوه پالنه، او د مپوی کرنی علم **Pomology**.

د باغداری د عمومیت لرلو یا رواج لرلو تشریح

- ب د مپوی، گل او سبز پجاتو (پالنی هنیر یا باغواني) په تولو فقیرو او غني جامعو کي عمومیت لري او مهم گنل شوي دي.
- د باغواني عمومیت او رواج پيری گتني لري. د کاري سطحي زياتوالی، په حيواني او انساني خوراکه کي زياتوالی، له نیکيو څخه خوند اخستل او د الله د بنایسته مخلوق څخه لذت اخستل، دوي ټول د باغداری یا باغواني له وړو نمونو څخه دي.

- د افغانستان چاپېریالي شرایط په فوق العاده ډول د ډیرې محسولاتو د ونو، د سبزېجاتو د نوعو او کرنئزو تخمونو د تولید لپاره مساعد دی.
- زموږ په ګران هوپاد افغانستان کي د باغوانۍ او ګل کرنې زیات شمېر نوعي شتون لري، په داسې حال کې چې د اکرو ایکولوژیکي زونونه د افغانستان د باغونو لپاره یو جورونکي او اوږد موسم برابروي.
- افغانستان یو بي مثله وراتشي یا جينتنيکي (genetic diversity) مرکز دی چې د بین المللی باغداريو د تولنو لپاره ډير لوړ ارزښت لري.

— گازري، سري ملي، آلو بالو، آلو، زر دالو، شفتالو، ناك، منه، غوز، پسته، انحر، انگور، انار، خربوزه، بادام د هغه نوعو له جملې څخه دي چي د هپواد په سراسر ځایونو کي شتون لري او احتمالاً د اګربوتانيکل(*agro-botanical*) له خصوصياتو څخه بي مثله نظم برابروي

— د باغداری محصولات نسبتاً د او بو په مقابل کي موثر دي، چي دا امر د متنوعو تخمونو په تولید کي مرسته کوي او د باغداری محصولات دانسانانو د مغذي مواد د اړتیا وړ منبع برابروي.

— باغواني ځمکي او کارمندانو ته په جدي توګه اړتیا لري چي دا امر په خپل ذات کي د فقير و دهقانانو او اجاره دارانو لپاره ګټور پېژندل شوي دي. د ورستايي باغداری د صنعت د تولیداتو پروسه د بنخو او کورنيو لپاره د لاسته راوړني زمبنه مساعدوي.

- د باغداری محصولاتو په بنه وضعه او موقف کي ځای لري ترڅو د روستائي افغانستان غذايی مصونیت او د اقتصاد بیا رغونه حمایه کړي او ورسه مرسته وکړي او د هغې دلایل په لاندې ډول سره دي:
- د افغاني کروندکرو اکثریت د ګل، مېوې او سبزې چاتو (Horticulture) پالني له محصولاتو سره بلدتیا لري. نویوالی او تریویجی پیغامونه ډیر په بنه زړه سره استقبالوي په دی شرط ګتې يې په فوري ډول د هغوي لپاره بنکاره او علنی وي.

— په افغانستان کي دکل، مېوي او سبز چاتو (Horticulture) محصولات د مختلفو نوعو نماینده گي کوي چي د هپواد په داخل کي په متنوع زونونو او اکرو- ایکولوژيکي برخو کي د کال د جريان په پراخه موده کي کښت کېدلي شي، د پراخېدنې امكان زيات شتون لري که چېري کښت په ساتونکو شرایطو کي صورت ونیسي. مثلاً د پلاستيکي تونلونو څخه استفاده وکړل شي.

— د کل، مېوي او سبز چاتو (Horticulture) محصولات زياتي Ҳمکي او کارمندانو ته ارتيا لري، په دي معني چي د خلکو لپاره د کار کولو زمېنه برابروي.

— د ګل، مېوی او سبز پجاتو (Horticulture) د محصولاتو کښت د هېواد د لویو عایداتي فعالیتونو څخه په حساب رسپری، چې د هغې ګټه فقیرو او اجاره لرونکو کروندگرو ته چې د لاسته راورني په فکر کي دي، رسپری.

— د باغداری محصولات (Horticulture) تقریباً او بئیز موثر (efficient) دی (په مصرف شوو او بو باندی لاسته راورنه) چې دارنګه حالت هم د افغانستان هېواد په ګټه دي، چې رته چې او به یوه محدوده منبع ده.

– د پاگداری محصولات د محصولاتو په پراخه نوعو باندی شامل دي، لکه د لند سایکل محصولات(سبزپجات) او څو کلن محصولات(مپوه او مغزباب)، چي د دواړو ترکیب او اختلاط(د نبات کښت د نبات په منځ کي او د کښت ګډ سیستم) باگداري د غذایي توازن ساتنه، او د محېټ پايداري منځته راوري

– د نيمه بناري(Peri-urban) منطقو د باگداري محصولات د بناري او نيمه بناري د خلکو لپاره د کار په پیدا کولو کي مرسته کوي په داسي حال کي چي د اعمل د فقر او سوتغذی(malnutrition) د کمولی سبب په بناري ساحو کي کېږي.

— کورني کاروبار او صنعت (Cottage industry) چي د باغداری د تولیداتو بسته بندی او پروسس په بر کي نيسی، دا عمل په خپل ذات کي عایدات متنوع کوي چي بیا هم بی برخی قشر (بنخی، معیوبین) ته یې گټه رسیزی، او د کورنيو لپاره عایداتی مصونیت برابرولي.

— د باغداری د تولید محصولاتو لپاره په دیره پراخه پیمانه غوبننته د منطقی په صادراتي مارکيتونو کي شتون لري.

• د عالی کیفیت لرونکي تولید په خاطر د منطقوي شهرت په نظر کې نیولو سره، د نړیوالو فرصتونو پراختیا، ګل پالنه، مېوه او سبزېجات د دې سکتور یو وار بیا د هپواد د صادراتي لاسته رو اړنې منبع کیدې شي.

دزښتی باغوانی اهمیت

د ګل، مېوې او سبز پجاتو (horticulture) صنعت له دوه مهمو برخو یا قسمتونو څخه جوړ شوی دی:

- یو له هغې نه ګل پالنه (floriculture) یا د ګلونو کښت او پالنه ده. ګل پالنه یو څو بیلیونی بین المللی صنعت دی چې شامل دی د ګلونو په تولید پروسس او پانه لرونکو گیاوو (foliage plants) پالنه په برکي نیسي.

• د ګل لرونکی تولید (Floral production) عبارت دی له د ګلونو د نمو او پالنې فعالیتونه یا د زینتی پانې لرونکو نباتاتو تر د رسیدو (maturity) د هغوي پوري وي. د رسیدو په وخت کي دا نوعه نباتات پلورل کيري. زینتی نباتات د ګلونو په شکل سره پري کيري، د ګلونو پانې ، ګلدانۍ، یا بستري نباتات پلورل کيري.

- دو همه برخه د خپابانونو (landscape horticulture) بنایسته والی یا مناظر دي، په دي معني چي د نباتاتو تولید او استعمال د محظ زیبایی په منظور صورت نیسي
- حني زینتی نباتات چي په افغانستان کي په عame توګه پلورل کېږي عبارت دي له: داطلس ګلونه(Petunias)، د شب بو سپین ګل (Hoary stock)، مکسیوکوئی د مينا ګل (Mexican asters)، ګلاب، زنبق(Iris) او دنرګ ګل(Daffodil)

Petunias

Hoary stock

Mexican asters

Roses

Iris

Daffodil

- د زينتي نباتاتو (ornamental crops) له پلورلو څخه پيسې په لاس راتلاي شي. له دي کبله د کابل د خلکو د باغوانی د عملياتو نموني کتلي شی چې هغوي په څه ډول دا کار تنظيم او اداره کوي:

• د هغې مالک په کابل کي ژوند کوي او زينتي نباتات له خپل ګلخاني چي د هغې مساحت (8×20) متر کيري برابروي، د ګلدانۍ د ګلونو په څنګ کي هغه تخمونه، زينتي بوتي، د ونو او سبزیجاتو نموني هم برابروي. کله چي غوبښته زياته شي هغه اضافه تولیدات نو نورو کرونډکرو څخه اخلي. د ګلدانۍ يو ګل له ۵۰ نه تر ۳۰۰۰۰ افغانیو پوري پلورل کيري. کلنی خالصه ګټه د هغې ۱۲۰۰۰ افغانی ده.

د هغې مالک په کابل کي ژوند کوي او نباتات له ۳ شخصي گلخانو څخه چې د هغې مساحت $6 \times 3m$; $10 \times 6m$; $5 \times 2m$ and د ګلدانۍ د ګلونو په څنګ کي، هغه تمونه، زینتی بوتي، د ونو او سبزې ځاتو نموني هم برابروي. په هغه صورت کي چې غوبښته زیاتوالی وکړي هغه اضافه تولیدات له نورو کروندګرو څخه پیري. د ګلدانۍ ګل یو دانه له ۲۰ نه تر ۳۰۰۰ فغانیو پوري پلورل کېږي. د کال خالصه ګټه د هغې ۱۵۰۰۰۰ افغانی کېږي.

د هغې مالک په کابل کې ژوند کوي او یوازې پري کړل ګلونه په خپل دوکان کې پلورلي او هغه د کابل او د هغې د چارا طرافو له ګلخانو څخه پيرې او په ژمي کې پري کړل شوي ګلونه له پاکستان نه راوړي. مصنوعي ګلونه هم پلوري. پري کړل شوي ګلونه په منځ د ۳۰-۳۰ افغانیو باندي پلورل کيرې. د هغې ګلنۍ ګټه ۱۰۰۰۰۰ افغانیو نه تر ۲۰۰۰۰۰ افغانیو پوري کيرې.

د هغې مالک په کابل کې ژوند کوي او زینتی ګلونه د شخصي ګلخاني څخه پلوري چې د هغې د ګلخاني مساحت (20×10) متر کېږي. د ګلدانۍ د ګلونو په څنګ کې زینتی بوټي او مخروطې وني هم تولیدوي. د هغې ګلنۍ خالص مفad د ۲۰۰۰۰ نه تر ۳۰۰۰۰ فغانیو پوری کېږي.

د سبزی کرنې اهمیت Olericulture industry

- سبزیکاری (**Olericulture**)، د باغواني (horticulture) هغه ساحه ده چي د سبزیجاتو تولیدي محصول په برکي نیسي. سبزېجاتو نه يوازي د ورخانه خوراکي (nutrition) لپاره ارزښت لري، بلکي سبزېجات د اقتصاد په برخه کي هم پير اهمیت لري.

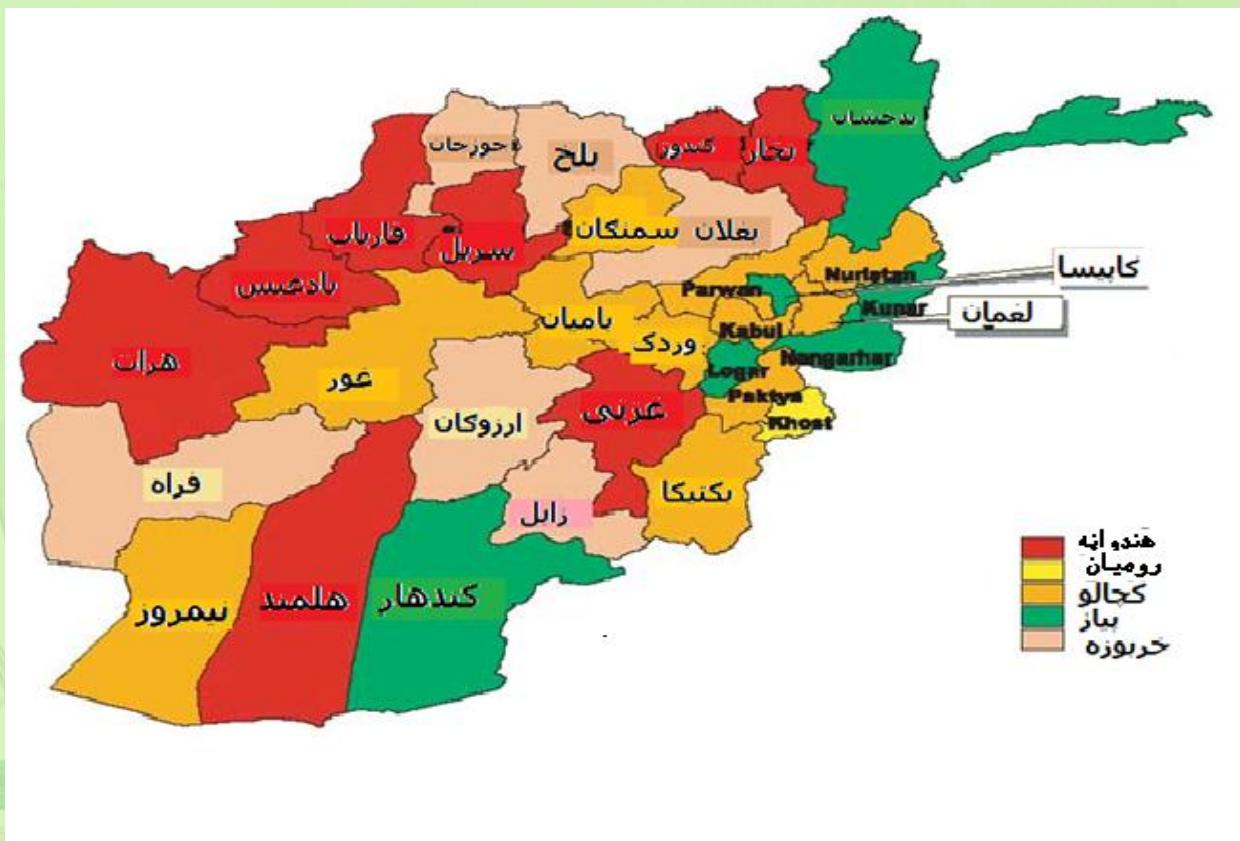
- سبز پجات د صحت د ساتني لپاره مهم خوراکه ده او انسان د صحت په ساتنه او سلامتی کي حساس نقش لوبوی او همدارنگه د نارو غيو د مخنيوي په برخه کي حياتي ارزښت لري. سبز پجات د خوارکي مهمي او کټوري برخي او ترکيبات(ingredients) لري چې د بدن په ترميموي عملياتو کي په کاميابي سره استعمالپوري.
- سبز پجات د انسانانو په خوراکه (nutrition) کي ارزښتمند نقش لوبوی، په ځانګري د ويتامينونو په برخه کي (E ، B1 C, A, B6 ،) او ويتامين بي کمپلکس (خاص رول لوبوی، منزالونه او الیافی موادو) dietary fiber کي هم .

• سبزېجات - چالو، روميان، لېرى، تور بانجان، پیاز او گازري معمولاً په بناري او نيمه بناري منطقو کي د کورنيو د مصارفو (domestic) لپاره استعاليري. په ولايتونو لکه غزنۍ، فراه، ننګرهار او کابل کي يو اندازه تجارتی تولیدات هم شتون لري. او د هقانان معمولاً د سبزېجاتو تخمونه د اينده کال د فصل لپاره ذخیره کوي.

په افغانستان کي د سبز پجاتو عمده محصولات شامل دي په خربوزه، هندوانه، پیاز، کچالو او رومیانو باندې، دا پنځه نوعه سبز پجات ۴۷، ۴ فیصده د سبز یجاتو د کښت د ساحه احتوا کوي. لاندې دیاګرام په دی برخه کي وضاحت لري:

ڏٻري عامي سڀزى چي د هڙواد په
ولائيونو کي ڪښت ڪيري.

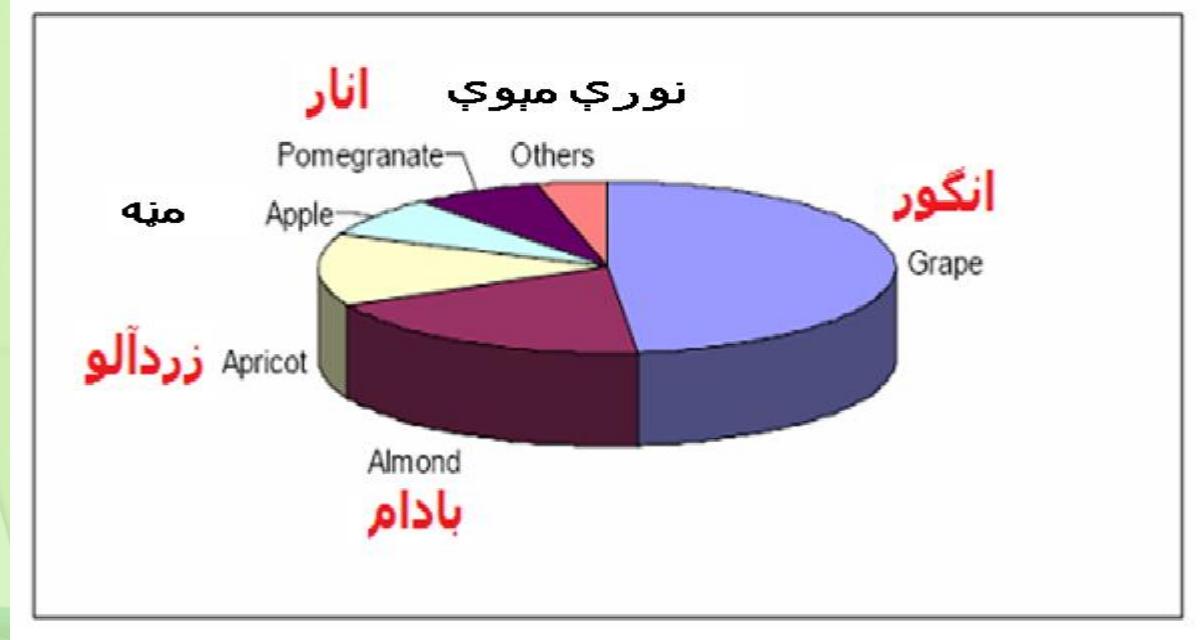
د مېوې د علمي کرنې د صنعت اهمیت pomology

- د مېوې وني پالنه (Pomology) د باغوانی (horticulture) د هغه ساحې نه عبارت ده چې د مېوو تولیداتي محصولات په برکې نیسي.
- میوه جات او مغزی مواد زمونږ په ژوند کي ژوندی ارزښت لري. نه يوازي دا چې د تغذیوي (nutrition) حالت په بهبود او مصونیت کي، بلکې دا د صنعت جورونې (industrialization)، پروسس او بازار موندنې لپاره مطلوب تولیدات دي. کوم ارزښت چې میوه جاتو او مغزی موادو د ځان کري دي یو بنه د افغانی کرونډکرو لپاره دی ترڅو عایدات په لاس راوري، البهه دا کار هغه وخت کيدلي شي چې کرونډکر محلی او ملي مارکيټونو ته لاسرسې ولري.

• ددي با وجود چي افغانستان د ميوو د توليد لپاره زيات پوتنشيل لري، د فعلي شرایطو په نظر کي نیولو سره ډير باغونه د کرونڌکرو لپاره اقتصادي اهمیت لري. په استثنا یوڅو محدود تجارتی باغونه پاتي شوي چي هغه هم په ډير ضعېف ډول سره اداره او تنظيم کېږي، د دی باغونو گټورتوب ډير بنکته دی په استثنائي ډول څو محدود باغونو کلنی عايد د یو جریب ۲۰۰ امریکایی دالره دی

- هر څومره که چېري دا باغونه په درست او منظمه توګه اداره شي د هغوي عايد د کنټي وړ زیاتوالي کوي. د دې باغونو مثال هغه باغ دی چې په خاص کونړ کي موقعېت لري. ددې باغ دهقان تربیت اخستي ترڅو شاخه پري کول، سره ورکول، دفنجي په وړاندې مبارزه، آفات او ناروغۍ په لاره واچوي.
- ورکر شوی راپور چې ددې پاغ خاوند د خپلې درې جرييې حمکي محصولات يې په توده ئې شکل سره (bulk) یوځایي ډول باندې پلورلي دي نو ناخالص ۲۵۰۰۰ افغانۍ عايد يې په لاس راوري دي، دا رقم په دې باندې شاهد دي چې د افغانستان د میوو باغونه د ثبات او استقرار پوتنسیل لري.

د تاکستانونو او میوه جاتو عمده محصولات عبارت دی له: انگور، بادام، زردالو، انار او دمنی ونی دي، پورته میوه جات ۹۵،۹ فیصده د هبود د میوو د باغونو احتوا کوي. لاندی دیاګرام مشاهده کړئ:

دېرى عامي مېوی چې د هېواد په ولايتوںو کې کښت کېر.ي

د باغداری او نورو زراعتی محصولاتو د ناخالص عاید او سط د غنمه په مقایسه په اساس = ۱۰۰

